

ПРИМЕТЫ И ПОВЕРЬЯ СЕМЕЙНОЙ ОБРЯДНОСТИ
(на материалах экспедиции по логойскому району Минской области)

У статті розглядаються тематичні та функціонально-семантичні групи примет і повір'їв сімейної обрядовості, зафіксованих на території логойського району Мінської області

Ключові слова: примета, повір'я, пологово-хрестильна обрядовість, міфологічні уявлення.

В статье рассматриваются тематические и функционально-семантические группы примет и поверий семейной обрядности, зафиксированных на территории Логойского района Минской области

Ключевые слова: примета, поверье, родильно-крестильная обрядность, мифологические представления.

The article deals with thematic and functional-semantic groups of beliefs of family rituals, recorded in Logoysky district, Minsk region

Keywords: luck, superstition, maternity-baptismal rites, mythological ideas.

Большое количество примет и поверий, тематически связанных с изменениями в личной жизни человека, зафиксировано на Логойщине. Эти фольклорные жанры существуют не сами по себе, они тесно переплетаются с семейными обрядами, соотносятся с различными видами деятельности людей и определённым типом общественных отношений, отличаются широким тематическим диапазоном и функционально-семантическим многообразием. Во время полевой экспедиции по Логойскому району в 2008 г. зафиксированы приметы, поверья, запреты, которых придерживались молодожёны, их родители, гости на разных этапах свадьбы:

- сватовства (“У сваты выпраўляліся якраз у пятніцу або суботу (адсюль прымаўка “Гатова дзеўка, хоць у пятніцу замуж”) і абавязкова на маладзікову “поўню” (д. Августова);
- выпекания коровая (“А да вяселля яшчэ пяклі каравай. Пекла яго тая жанчына, якая ўдала вышла замуж. Каравай не трэба замешваць кулакамі, бо мужык будзе біць жонку” (д. Осинцы); “Выпеклі каравай самі, пяклі яго толькі замужнія жанчыны” (д. Прилепцы));
- венчания (“У час вячання маладая, калі хоць трохі наступіць на ногу маладому, то будзе кіраваць мужыком” (д. Крайск);
- собственно свадьбы (“Калі маладыя прыязджалі дадому, то іх абсыпалі зярном, каб была багатая сям’я. На свадзьбе лажылі кажух там, дзе сядзяць маладыя, для таго, каб сям’я жыла ў дабрабыце, багаці” (д. Осинцы); “Нельзя, каб на месца маладых хто-небудзь садзіўся. Каб месца маладога ці маладой у жыцці не замяніў хто-небудзь другі” (д. Завишино)).

Большинство текстов примет, поверий и связанных с ними магических действий (в рамках разных этапов свадьбы) посвящено *счастью и благополучию молодых* (“Сваг дзяліў каравай. Першы кусок – радзіцелям маладой. Платочкам трэба было браць падаркі, каб былі багатыя” (д. Метличицы); “Калі яны ад’язджалі ад маладой, то іх жытам абсыпалі, і калі прыязджалі да маладога, таксама абсыпалі жытам, каб шчаслівыя і багатыя былі” (д. Репище); “Дарогу гарадзілі маладым, калда они ехалі дамой, штобы ані жылі харашо, шчасліва. Падаркі дарылі через платок, штобы маладыя жылі багата” (д. Самохваловичи)), *семеіным взаимоотношениям* (“Калі маладыя ехалі ў царкву або з царквы і распрагліся коні, то маладым жыць нядоўга і муж будзе паднімаць на жонку руку” (д. Осинцы); “Нельга ўносіць маладую на руках, бо малады будзе насіць яе на кулаках” (д. Малыя Нестановичи); “Нельзя было невесце гасіць нядзелю дома. Нельзя было невесце дадому ехаць, таму што жыцьне у іх не складвалася, разыйціся маглі” (д. Октябрь)), здаровью и долгой жизни, а также удачной личной жизни друзей и подружек.

Ряд функционально-семантических групп примет, поверий, запретов можно выделить в рамках родильно-крестильного обрядового комплекса:

- запреты для беременных (“Цяжарнай жанчыне *нельга за ліцо нічога не брацца*, бо *астанецца радзімае*” (д. Октябрь); “Цяжарнай жанчыне *нельга сядзець на парозе*, бо *дзіця будзе доўга ў праходзе* знаходзіцца. Цяжарнай жанчыне *нельга нагой падкідваць ката*, бо *будзе дзіцё валасатае*. Цяжарнай жанчыне трэба ўсё дапіваць да канца, *нічога ў кружцы не пакідаць*, бо *дзіця будзе п’яніцай*” (д. Осинцы); “*Нільзя цяжарнай пераступаць цераз браўно*, бо *дзіця пупавінай задушыцца*” (д. Дрила 1-я); “Цяжарнай жанчыне *нельга плюваць*, бо ў дзіцяці *будзе дрэнна пахнуць з рта*” (в. Зарэчча) “*Нельга косці грызці*, калі цяжарная, бо *дзіця будзе скрыпець зубамі*. Калі цяжарная, то *на грудзі булаўку не трэба насіць*, бо *пераносіца ў дзіцяці будзе сіняя*” (д. Малыя Нестановичи); “*Бярэменнай нельзя нічога пазычаць*, таму што ўслед за бярэменнай могуць секнуць на парогу, – *дзіцёнак будзе красць*” (г.п. Плещеницы));
- правила для лёгких родов (“*Пры родах адкрывалі ўсе дзверы, вокны*, каб лягчэй было ражаць” (г.п. Плещеницы); “*Нельга садзіцца на парозе* – роды будуць плахія” (д. Завишино); “*Нельзя сядзець на стале* – роды будуць цяжкія” (д. Малыя Нестановичи); Я ражала, дык прыбегла Анюта і крычыць нема: “*Адчынйце дзверы, каб хутчэй радзіла*”, а сама валасы распусціла” (д. Терехи));
- запреты и правила, которых должна придерживаться женщина и её родные, чтобы избежать сглаза (“*Каб дзіцё не наўрочылі*, то яму *булаўку прышчэпвалі* або *пад матрас лажылі кусочак жалеза*, і каб яно было ржавае” (д. Глубочаны); “Калі нарадзілася дзіця, то *за шалёўку затыкалі нож*, каб дзіця не сурочылі. Нож трэба затыкаць вертыкальна” (д. Завишино); “*Дзіцёнку трэба навесіць булаўку*, каб не сурочылі” (г.п. Плещеницы)); “*Ад суроку дзіця выціралі спадніцай*” (д. Путилово);
- поверья, тематически связанные со здоровьем, жизнью, судьбой ребёнка (“*У цэркаў нельзя хадзіць пры хрэсьбінах*, а *толькі ездзіць*, бо *дзіцёнак будзе доўга вучыцца хадзіць*” (г.п. Плещеницы); “Калі ў дзіцяці павяіцца першы зуб, нацельную рубашку нада крыху надарваць і спаліць у печы, *каб астатнія зубы безбалезненна раслі*” (д. Скороды); “*Еслі чалавек радзіцца ў чацверг – будзе чысцولهі*, у нядзелю – *гультай*,

у суботу – *танцор*, у аўторак – *рабацяга*” (д. Скороды); “Ваду, у якой першы раз купалі дзіця, вылівалі пад плот, каб ніхто не таптаў, *каб дзіця слёзы не пралівала*” (д. Гостиловичи);

- *поверья и связанные с ними магические действия, в которых отражены элементы “народной педагогики” (“Распашонку трэба перадаваць ад старэйшага дзіцяці да малодшага, каб яны дружныя былі” (д. Завишино)).*

По народным представлениям, все действия, которые выполнялись беременной, могли отразиться тем или иным образом на здоровье, характере, поведении и судьбе будущего ребёнка, именно поэтому, чтобы поспособствовать счастливой жизни нового человека, строго придерживались примет, поверий и запретов.

Поверья и приметы, тематически и функционально связанные с похоронной обрядностью, не только *предсказывают смерть* (“Калі курыца запяе пеўнем, то скоро ў хаце будзе бяда ці смерць жыхара дома” (г.п. Плещеницы)), *регуентируют поведение* людей во время похорон и шествия похоронной процессии (“Калі выносяць пакойніка, то ўсе хлявы адкрываюць” (д. Малые Нестановичи); “Родным няльзя труну выносіць” (д. Метличицы); “Кагда паміраў чалавек, то закрываліся зеркала, штобы он не ўвідзеў сябе в зеркала і не астался дома” (д. Самохваловичи); (“Калі хто памрэ, то ў вакно глядзець не трэба” (д. Малые Нестановичи); “Калі везлі нябожчыка, то нельзя штоб у гэтай дзярэўне ніхто не спаў. Нельзя глядзець з акна на нябожчыка, нельзя ісці наперад або пераходзіць дарогу, бо сам хутка памрэ” (д. Осинцы)), но и *отражают определённые морально-этические нормы* жителей Логойщины (“Нікагда за сталом нельзя гаварыць плоха пра умёршага, маўчаць ужо лучшэ” (д. Сукневичи); “А калі закапваюць нябожчыка, кідалі манеты і грошы, каб на тым свеце ў яго вадзіліся грошы” (д. Осинцы)).

Похоронные приметы, поверья и запреты, записанные на территории Логойщины, отражают мифологизированные отношения между миром “живых” и “умерших”, представляют своеобразие народного мировоззрения и временами воспринимаются как своеобразный свод морально-этических законов.

Тексты примет и поверий, зафиксированные во время экспедиции по Логойскому району в 2008 г., иллюстрируют сохранность в них мифологических представлений, позволяют понять ценность традиционных народных наблюдений и их мудрость, углубить знания в области духовного наследия белорусов.

Использованы материалы фольклорного архива кафедры белорусской культуры и фольклористики УО “Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины”